

Jazyk představitelů a novinářů ČSSR v období Pražského jara 1968

Tomas Maier

Abstract

The Language of Representatives and Journalists of Czechoslovakia during the Prague Spring 1968. *The article deals with changes in the language of the representatives of the socialist state and with the new way of expression of progressive journalists during the Prague Spring 1968 from a selected sample of speeches, documents, reports, and comments of the Rudé právo, the newspaper of the Central Committee of the Communist Party of Czechoslovakia. The author compares the political terms, collocations, and idioms from various speeches, documents, interviews, and comments with the common language used in previous periods.*

Keywords: language, politics, speeches, documents, newspapers Rudé právo, Prague spring.

Klíčová slova: jazyk, politika, projevy, dokumenty, noviny Rudé právo, Pražské jaro.

Úvod

K výzkumu vztahu jazyk a politiky bezpochyby patří nejen jazyk současný, ale stejně způsob komunikace politických představitelů v minulých obdobích. Literatura věnující se politické lingvistiky je bohatá na výzkumy jazyka bývalých nedemokratických režimů, ať už toho nacistického (Pörksen 2000; Brunssen 2010) nebo komunistického (Schmiedtová 2013, 2014; Štefančík, Nemcová 2015). Právě komunistický režim poskytuje dostatek výzkumných možností na zkoumání jazyka nedemokratického období. Komunistická strana naplno využívala propagandu jako prostředek k posilování svého mocenského monopolu. V tomto článku se však podíváme na světlé období československých dějin, kdy komunistický režim, i když jen na několik měsíců, ovlivnil proces demokratizace, který se ale skončil násilně propadnutím země vstupem vojsk cizích států.

Článek navazuje na ten z předchozího sborníku Jazyk a politika – na pomezí lingvistiky a politiky V. Své téma jsem si vybral především pro

aktuálnost morálního apelu československého jara 1968, totiž ochrany lidské důstojnosti a s ní souvisejícího nezadatelného a přirozeného nároku člověka na svobodný život v demokratickém a právním státě. Na prosazení a udržení těchto vymožeností je třeba nelehké občanské statečnosti, kterou během Pražského jara projevili nejen čelní politici, ale i novináři. Tento rok to bylo sto let od vzniku Komunistické strany Československa, která ve svých počátcích byla nejen stranou jisté části tehdejšího dělnictva, ale také samouků, humánně a sociálně smýšlejících vzdělavců, umělců a nikoliv kariéristů a nepřátel společnosti (Johnson 2000; Tibenský et al. 1978: 689).

Právě slovo a slova měla v době pokusu o nastolení svobodnějšího a spravedlivějšího společenského systému v Česku a Slovensku velkou sílu, čehož si bylo kremelské vedení dobře vědomo. Slovo, resp. jazyk se totiž považuje za základní prostředek politiků, a to bez ohledu na to, zda jde o režim demokratický nebo nedemokratický (Kilian 1994; Niehr 2014; Cingerová, Dulebová, Štefančík 2021).

Pražské jaro

Den před oznámením složení nové vlády na čele s premiérem Oldřichem Černíkem (Česal 2012: 217), v pondělí 8. dubna 1968 se konalo rozšířené zasedání ústředního výboru Národní fronty, jejímž předsedou byl zvolen člen Ústředního výboru Komunistické strany Československa (dále jen ÚV KSČ) a poslanec Národního shromáždění Dr. František Kriegel. Ve svém úvodním projevu označil vývoj v zemi jako demokratizační, *kdy se vyzvedají svobody občana, slova, tisku, shromažďování a další*. Velmi diplomaticky dále podotkl, *že je ke cti KSČ, že právě v lůně jejich vedoucích orgánů byl dosavadní nezdravý stav poznán* Onen tělesný obraz by byl možná vyzněl obscénně, kdyby se nejednalo v osobě veterána, *Španěláka*, také o lékaře. Podobná sofistika byla brilantní, sotva však nadchla moskevské aparátníky, kteří přežili Stalinovy čistky (Rudé právo 1968).

V Parku kultury a oddechu Julia Fučíka, na pražském výstavišti se také 8. dubna 1968 konala významná akce, celopražský aktiv funkcionářů KSČ, na kterém vystoupil generální tajemník ÚV KSČ (dále jen generální tajemník) Alexander Dubček. Ve svém projevu hovořil o krajnostech *ignorujících objektivitu a principy socialistické demokracie i naší stranické etiky, vyvolávání vášní a mýst i nesocialistické tendence*, které označuje za škodlivé snahám a úsilím Komunistické strany (dále jen strany) a společnosti. *Krajnosti* byly činy, které by se dříve označovali za *subverzivní činnost* a *antisocialistické tendence* by před nedávnem byly

označeny *kontrarevolucí*. V tom ohledu jsou tato slova jistě velkým pokrokem směrem od totalitního slovníku. O kontrarevoluci se generální tajemník vyjadřuje pouze jako o obavách z ní. *Byly zde obavy, zda "prudký výbuch" aktivity nepovede k anarchii, nebo dokonce k nějakým kontrarevolučním pokusům* (Rudé Právo 1968).

Po složení slibu nové vlády na Pražském hradě dne 9. dubna 1968 předseda vlády ing. Oldřich Černík prohlásil: *Naše země a národy žijí uprostřed střední Evropy, jsou mnoha pouty svázány se světem; mezinárodní dělbu práce, kulturou, uměním, vzdělaností. Chci vás ubezpečit, že na tyto slavné tradice našich národů, které spočívají v hlubokém demokraticismu a humanistických cílech, chce československá vláda dále navázat a rozvíjet je. Budeme se starat, aby byla uchována a rozmnožena demokratická práva a svobody našich občanů. Stejně tak, aby byla rozmnožena "demokratická práva" a svobody národů a národností naší republiky* (Rudé právo 1968). Vedle pojmů *humanita a demokratická práva*, kterými se komunisté oháněli i v té nejhorší době, objevují se zde i *demokratické svobody*, které se spíše podobaly slovníku představitelů západních zemí a československých emigrantů.

Na titulní straně Rudého práva z 11. dubna vyšel rozsáhlý rozhovor s Alexandrem Dubčekem. V souvislosti s obnovením důvěry funkcionářů a členů strany se A. Dubček vyjádřil, *že nesmíme ztrácet ze zřetele stranickou etiku, důstojně, humanisticky, dbát na zákon, aby nedošlo k takovým chybám, které bychom zase museli později napravovat*. Na otázku, jaký je názor generálního tajemníka A. Dubčeka na demokracii v souvislosti s disciplínou odpověděl Generální tajemník takto: *Demokracii chápou jako určitý řád, nejenže nevyklučuje disciplínu, ale zahrnuje ji v sobě, což je totiž podstatnou stránkou demokracie. ... Chápat demokracii jako stav, kdy každý mluví do všeho a dělá si co chce, to je anarchie, která nemá s demokracií nic společného* (Rudé právo 1968).

Pod titulkem *Měřítkem pokrokového myšlení budou výsledky práce* vyšel výmluvně článek o setkání nového premiéra s horníky severočeského revíru ve čtvrtek 12. dubna. V tomto čísle Rudého práva z 13. dubna akademik Zdislav Šulc, pozdější signatář Charty 77 hodnotí Akční program KSČ, předložený 5. dubna 1968 jako východisko pro utváření *nového modelu socialistické společnosti*. Termín v socialistické společnosti dosud neslýchaný a nevídaný, snad ani v bratrské a nezávislé Jugoslávské socialistické federativní republice.

12. dubna Josef Smrkovský, bojovník proti nacistické okupaci a člen předsednictva strany promluvil k stranickým kolegům na okresním výboru ve Strakonících a informoval o posledním plénu ÚV KSČ. O rehabilitacích řekl: *V těchto případech je třeba čestně a poctivě napravit, co se napravit dá.*

Je však zbytečné , aby si někdo představoval, že se mu třeba navrátí znárodněný majetek. Revoluční akty zůstanou v platnosti. Zároveň též vzpomenu *hysterii, se kterou se dělají senzace ve stylu stříbrňáckého tisku s drásáním nervů. (...) Vystoupil jsem na plénu Ústředního výboru (dále jen ÚV) s požadavkem rehabilitace obětí zvěle, (...) proto mám plně morální právo postavit se proti dryáčnictví, proti snahám vysloužit si na něm ostruhy* (Rudé právo 1968).

Josef Smrkovský promlouval k občanům používaje silných obrazů a sečtělému publiku známých publicistických, často expresivních slov. Již v předešlém setkání s veřejností v Praze, ve Slovanském domě Na příkopě varoval před senzacemi a chtěl postoj své a strany vypovědět v korektním pokojném způsobu. Přesto v kombinaci s jeho otcovským projevem a příjemným, takřka dramatickým hlasem vyvolal u posluchačů nebyvalou pozornost nezvyklou při nudných stranických projevech s opakujícími se frázemi aparátnické marx-leninské mluvy. Tím se J. Smrkovský ale stával právě onou senzací, kterou nechtěl vyvolat, protože jej mládež a ostatní lidé žijící v naději přímo hltali.

Redaktor Miloš Fiala ve svém komentáři v Rudém právu ze 13. dubna odvážně ale nepřímou a skrytě předhazuje našemu Velkému bratřovi, *že při hledání nových cest (...) je třeba zevrubnou analýzu metod, které při řízení strany a státu neuspěly, ukázaly se cizími jak tradicím českých a slovenských komunistů, tak demokratickým tradicím našich národů* (Rudé Právo 1968). Rozumějme, národy mocného Sovětského svazu nemají demokracii a právní stát ve svých DNA, proto si Slováci a Češi budou socialismus budovat jako I. buržoazní republiku. Ne příliš perspektivní pro ruský mluvící národy a jejich neslovanské krajany. Přitom právě oni pomalu začínali louskat češtinu Rudého práva, ku podivu stále dostupného v sovětských novinových stáncích, aby se něco dozvěděli z obrodného procesu v Praze.

... socialismus neohrožuje kritické zkoumání pravého stavu věcí, nýbrž jeho retušování, zamlžování, potlačování práva na svobodu kritiky, napsal na závěr Miloš Fiala.

Právě slovo *retušování* mohlo brežněvistické soudruhy značně znepokojit. Vždyť *retuš* nebo *retuše* byla používána v sovětském Rusku na to, aby se upravili starší tváře členů Politbyra, generálů a jiných osobností na portrétech i na hromadných fotografiích. *Retuš* také přirozeně odstranila na důležitých snímcích Lva Trockého po té, co byl vypuzen ze země a následně v Mexiku zavražden vysokohorským cepínem, vymazala zcela nevinně vyvražděné důstojníky okolo generála Tuchačevského. Retušování bylo vytvářením první *potěmkinovské vesnice* už za vlády carevny Kateřiny

II. (1729 - 1796). Nepodceňujme legendu, slavného režiséra. Chtěl snad také nepřímo šlápnout do problému?

Ve čtvrtek 18. dubna byl do funkce Předsedy Národního shromáždění zvolen člen ÚV KSČ Josef Smrkovský. V projevu shrnul úlohy parlamentu jako náročné a vymezené krátkou dobou. ... *stáváme se spolutvůrci nového uspořádání* specificky československého socialistického státu, *v němž chceme uskutečnit soulad velkých a vznešených ideálů socialismu s demokratickým uspořádáním státu a společnosti* ... právě díky kulturní a civilizační úrovni našich národů *a zakořeněným tradicím humanismu bude československá cesta za uskutečňováním nových cílů* prosta barbarských činů, násilí, lidského utrpení *a projevů pohrdání lidskou důstojností. Naprostá většina ... našeho lidu chápe, že ... lepší životní a sociální podmínky* (možno vytvořit) ... *při plném uznávání a respektování základních, práv a zájmů každého jednotlivce* ... (Rudé právo 1968).

Program nové vlády na čele s Ing. Oldřichem Černíkem není, co se týká volby slov a slovních spojení příliš zajímavý. Častěji se však objevují slova *socialistická demokracie, demokratizační, demokratizace, demokratický*. Slovní spojení demokratický socialismus se tu však neobjevil. Velmi frekventovaný je ale plurál občanská práva v příslušné hlavě programového vyhlášení. Podobně potřeba *svobody tisku* zde není jako slovní spojení použito, pouze jako *návrh nového tiskového zákona*. Svoboda pohybu obyvatel do zahraničí se podobně vyjadřuje plánem předložení nového *pasového zákona*, který by umožňoval volný pohyb občanů do zahraničí, pouze s jistými, ale jen dočasnými omezeními, zakotvenými v zákoníku, jak se zde uvádí.

Redaktor Emil Šíp konstatoval ve své poznámce také v nedělním *Rud'ásku*, 28. dubna, že vláda slovy svého vyhlášení přistupuje velmi skromně a pokorně slovy, že *se chce po létech* (uvádí Emil Šíp) *ucházet o důvěru občanů*. Z programu podle autora článku vysvítá, že vláda nechce být jen mechanickou převodovou pákou, či stínovým odrazem nejvyšších stranických orgánů (Rudé právo 1968).

Slavné májové dny

Po spontánním 1. máji se v komentáři redaktora Emila Šípa objevil i v Rudém právu pojem *demokratický socialismus*, dokonce zvýrazněný mezerou za každým písmenem. Autor komentáře tvrdí, že Svátek práce byl jakýmsi referendem ... *1. květen přinesl mnoho závěrů a poučení* ... *Národní fronta, položená dnes na zdravější základy demokracie o socialismu, je u nás i nadále živoucím organismem a její myšlenková*

a zájmová rozmanitost v rámci základní socialistické jednoty může být velkým motorem našeho dalšího pohybu vpřed. Vzhledem k minulým těžkým chybám a deformacím, píše se dále v komentáři, nesmí strana už nikdy dopustit, aby se tento demokratizační proces a jeho dílčí úkoly, zejména rehabilitace, udusily v soukolí byrokratické mašinérie. Občané právem očekávají, že se strana očistí od všech skvrn, které způsobila dřívější vedení a někdy i zásahy zvenčí, ... a že ti, kdož mají vinu, ponесou veškerou ... odpovědnost (Rudé právo 1968).

Ustavující se Svaz vědeckých pracovníků požadující členství v Národní frontě se v pátek 3. května vyslovil na obranu vědy před politickým prověrkami a před *ideologickými deformacemi*. Chce hájit *svobodu vědeckého názoru*. Organizace československých vědců by měla mít *horizontální podobu* bez vedoucích, na bázi rovný s rovným. Hned potom v nedělním úvodníku věnovaném odkazu Květnového povstání českého lidu a 150. výročí narození K. Marxe historik, signatář Charty 77, Václav Vrabec obrazně vysvětloval, že jsme až doposud *nepili z čistých pramenů marxismu*. Pozdější poslanec parlamentu Dr. V. Vrabec, CSc. dále napsal, že republika se dala po osvobození novou cestou, *buďovala socialismus, jehož přijatý model však začal deformovat jeho humanistickou a demokratickou podstatu, vyklešťoval z něho to hlavní, o co šlo Karlu Marxovi, když přemýšlel o hlavních otázkách osvobození člověka, smyslu jeho života* (Rudé právo 1968).

Ve svém projevu 6. května v Smetanově síni Obecního domu v Praze tajemník ÚV KSČ Čestmír Císař přednesl i tato slova ... *Usilujeme o to, zbavit socialismus všeho, co vytvářelo jeho falešnou podobu, a vtisknout mu opravdu humanistický charakter, cítíme znovu a silně potřebu vrátit se k čistým pramenům vědeckého komunismu. ... Ne všechno bylo marxismem, co se za něj vydávalo. Tím naléhavěji potřebujeme rozmach myslitelské kapacity našich marxistů, tím spíše usilujeme o soudobou revoluční teorii a praxi našeho již fungujícího socialismu* (Rudé právo 1968). K poslednímu snad třeba dodat, že Moskva od Československa nevyžadovala myslitelské kapacity nýbrž poslušnost, jakkoliv tato byla v rozporu Chartou Organizace spojených národů, její preambulí o právu na lidskou důstojnost.

Uvnitř sociálně demokratických stran se objevilo komunistické křídlo, které pochopilo bolševický vzor jako prokazatelně spolehlivou cestu k vítězství revoluce. Ti, kdo zůstali věrní sociáldemokratismu, odmítali bolševismus jako násilnický a nedemokratický, nechápajíce pranic půdu a kořeny, z nichž zákonitě vyrostl ... neopomněl však řečník dále uvést (Rudé právo 1968).

Redaktor Karel Vaněk napsal úvodník svátečního vydání Rudého práva na Den vítězství nad fašismem: "Letošní výročí zastihuje naši vlast v *kvasu procesu*, který na odkaz 9. května 1945 přímo a organicky navazuje. Na jeho zrodu má lví podíl *obrodné úsilí naší strany*, jež dovedla v pravou chvíli rozpoznat příčiny a zdroje omylů chyb, které skutečný smysl 9. května překrucovali a které činily *ovzduší* naší společnosti, jež mělo být v socialismu bytostně demokratické, *dusným*, až takřka *nedýchateelným*. ... Tak jako se strana postavila ... do čela ... osvobozenického boje, tak se v současné době se stejnou naléhavostí postavila do boje za *renesanci demokratických atributů* socialismu, je opět vedoucí silou uskutečňování idejí bratrství obou národů a ostatních národností naší republiky, spojených živými tradicemi *humanismu, demokratismu a tolerance*, opřenými nyní navíc o pevnou základnu socialismu, ..." (Rudé právo 1968).

Zdá se, že některé souvislosti se až na sílu konstruovali, což je u jazyka politiků a tím spíše u ideologů běžné. Poprvé snad zaznívá *renesance* v souvislosti s *atributy socialismu*.

Pod památnou horou Říp přednesl 10. května projev u příležitosti 100. výročí Řípského tábora lidu prezident republiky a armádní generál Ludvík Svoboda: "... I dnes prožíváme vážné období... nadějí (a) zásadních rozhodnutí o naší socialistické cestě vpřed. Klademe si cíl *demokratické obrody* naší společnosti. Přistupujeme k vytvoření *nového typu socialistické demokracie*. ..., která podporuje plný rozvoj lidské osobnosti, v níž kultura prostupuje všechno lidské konání ..." Dále s hlavním projevem vystoupil generální tajemník strany Alexander Dubček: „Všechno velké a *doopravdy lidské* je životodárným pramenem pro dnešek. Tvoříme model *demokratické socialistické společnosti* ... který umožní plný rozvoj osobnosti ... národů a národností. ... *Plný rozvoj národního života* považujeme za nezbytnou podmínku vyspělé socialistické společnosti.“ (Rudé právo 1968) Národní povědomí bylo dosud v pozadí za vyzdvihováním internacionalismu dělnické třídy. *Doopravdy lidské* znamenalo, že dosud nebyl lidský přístup skutečný. Odtud jistě pochází pojem *socialismus s lidskou tváří*. Tento pojem se však v Rudém právu do května zřejmě neobjevil a pokud ano, potom ne na titulních stránkách. I citace z manifestu z roku 1868, přednesená Alexandrem Dubček jasně vyjadřuje tehdejší náladu: *Chceme být konečně šťastní a svobodní ve své vlasti, jak bývali naši otcové: chceme, aby svobodný a slavný kdysi národ ... opět se stal pánem svých osudů a rozhodoval o všech věcech jen sám ...* (Rudé právo 1968).

Podobná slova vyjadřovala touhu po zbavení se cizího jha. Vycházela jistě i z *Kšaftu (Závěti) umírající matky Jednoty bratrské* učitele národů a biskupa Jan Ámose Komenského: "Věřím i já Bohu, že po přejití víchřic hněvu, vláda věcíh tvých k tobě se opět navrátí, ó lide český." Ne náhodou

se tato slova v obměně nacházejí v Motlitbě pro Martu desítky let zakázané, statečné Marty Kubišové. Její žalozpěv ale vynechává adjektiv *český* a obrací se pouze k lidu, možná, aby zahrnula oba národy (Brabec, Rada 1968).

Významný představitel dramatických rolí, herec Národního divadla, Vítězslav Vejražka přečetl manifest shromážděných pod horou Říp. Ten se hlásí k odkazu *pokrokových a demokratických myšlenek*. V manifestu se dále prohlašuje: „... Tradice našich národů promlouvají k nám dnes s obrovskou silou a naléhavostí. Naše *národy očisťují ryzí socialistické hodnoty* soudružské pospolitosti a sociální spravedlnosti *od nedemokratického nánosu minulých let* a právem se přitom vracejí k základním dějinným zdrojům *národní svobody*, československé státnosti, *demokratismu*, jednoty kultury a lidu, aby z nich čerpali sílu k důslednému dovršení obrodného, demokratizačního procesu. Velký proud demokratické obrody socialistického Československa potřebuje aktivní účast a dobrou práci nás všech.“ (Rudé právo 1968)

Po letech potlačování také všeho národního se v manifestu potvrzuje *národní svoboda* a socialistické hodnoty se *očisťují do ryzosti od nánosu minulosti*, a to i přesto, že už došlo ke kritice kultu osobnosti za generálního tajemníka Chruščova a jeho také jeho uklizení do zapomnutí. Přeto slova silná a v takovéto souvislosti dosud neslychaná.

Předseda Národního shromáždění (dále jen NS) Josef Smrkovský 11. května v Plzni na mírové slavnosti Svazu československo-sovětského přátelství „podotkl, že krajské konference KSC i prvomájové oslavy jasně prokázaly, že zdrcující většina lidu stojí na principech *demokratického socialismu*. Opět se tu setkáváme s pojmem, který byl po potlačení Pražského jara v letech 1968 - 1969 a za normalizace v období 1970 - 1985 odsouzen do uvozovek, přičemž se psalo a hovořilo o *tak zvaných představitelích* „demokratického socialismu“. Jeho prosazení v rámci rétoriky strany a socialistického tisku bylo ale na jaře 1968 převratné

Předseda NS Josef Smrkovský v této řeči použil velmi odvážná slova, když řekl: “Že ... bratrské vztahy (se socialistickými zeměmi) musí být tvořeny na základě *naprosté vzájemné rovnoprávnosti*. *Naši přátelé nesmějí mít za zlé*, když třeba v tom, či onom se od nich budeme lišit, přičemž náš společný cíl zůstává nesporně stejný – v prvé řadě udržet mír.” Předtím ještě zdůrazňuje, že Československo je pevnou součástí socialistického tábora a že naše *přátelství se Sovětským svazem a socialistickými zeměmi je nedotknutelné*. Volbu těchto velmi loajálních a taktických výrazů a pojmů vůči Moskvě a jejímu bloku, je jistým příkladem toho, co J. Smrkovský minil slovy: “Nesmíme se dopustit žádné takové chyby, která by mohla zmařit ty velké naděje, které dnes náš lid uvádějí do pohybu vpřed. Dobře

se rozmyslet nad každým rozhodnutím, najít čas na důkladné uvážení, aby závěry, ..., byly rozumné a *odpovědné*.” (Rudé právo 1968) *Odpovědnost* je jistě zdůrazňována zejména z důvodu historické zkušenosti se sovětskými tanky v Berlíně 1953 a Budapešti 1956.

Závěr

Článek měl chronologicky navázat na příspěvek z předešlé konference Jazyk a politika - na pomezí lingvistiky a politiky V. s názvem Jazyk oficiálních míst a tisku v Československu za Pražského jara 1968. Doba od jmenování nové vlády ing. Oldřicha Černíka je charakteristická tím, že i vysocí představitelé socialismu odvážněji volí svá slova. Ze *socialistické demokracie* se v jejich ústech stává *demokratický socialismus*. Přičemž oba jsou z nekomunistického hlediska oxymórony.

Velmi diplomaticky byla volena slova pro důvody specifické cesty socialismu v ČSSR. Humanistické a demokratické tradice našich národů, tedy především I. republika a boj proti fašismu měli být ospravedlněním, že se Češi a Slováci neubírají cestou *orientální despotie*, jak byl někdy v hyperbole do starověku označován model sovětského socialismu.

Československá státnost, přestože i za I. republiky jistým způsobem refletovala tradiční váhu Ruska, nebyla pro sovětské vedení nikterak dobrým argumentem čistě *československého modelu* socialismu. Ba naopak, T. G. Masaryk, byl otevřeně a cíleně kritizován v jeho vztazích a aktivitách vůči sovětskému Rusku (Rudé právo 1968).

Excerpované texty

Rudé právo [Newspaper Rudé právo] (1968). Praha.

Literatura

- BRABEC, J., RADA, P. (1968): *Modlitba pro Martu*. Praha: Supraphon.
- BRUNSSSEN, F. (2010): „Jedem das Seine“ – zur Aufarbeitung des lexikalischen NS-Erbes. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 8: 14-20.
- CINGEROVÁ, N.; DULEBOVÁ, I.; ŠTEFANČÍK, R. (2021): *Politická lingvistika*. Bratislava: EKONÓM.
- ČESAL, A. (2012): *České dějiny v datech*. Praha: Československý spisovatel, s. 217.
- JOHNSON, P. (2000): *Nepřátelé společnosti*. Praha: Rozmluvy.

- KILIAN, J. (1994): Sprache in der Politik. Ein einführender Überblick. *Praxis Deutsch*, 21(125): 4-10.
- NIEHR, T. (2014): *Einführung in die Politolinguistik. Gegenstände und Methoden*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- PÖRKSEN, B. (2000): *Die Konstruktion von Feinbildern. Zum Sprachgebrauch von neonazistischen Medien*. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag.
- SCHMIEDTOVÁ, V. (2013): *Malý slovník reálií komunistické totality*. Praha: NLN.
- SCHMIEDTOVÁ, V. (2014): Srovnání kolokací totalitního jazyka v bývalém Československu s jazykem současným. *Časopis pro moderní filologii*, 9(2): 165-179.
- ŠTEFANČÍK, R.; NEMCOVÁ, A. (2015): The Emigration of the Czechoslovak Inhabitants in the Language of the Communist Propaganda. *Historia y Comunicación Social*, 20(1): 89-105. https://doi.org/10.5209/rev_HICS.2015.v20.n1.49549.
- TIBENSKÝ, J. et al. (1978): *Slovensko. Dejiny*. Bratislava: Obzor.

Kontakt:

Mgr. Tomas Maier, Ph.D.

Katedra nemeckého jazyka	Department of German Language
Fakulta aplikovaných jazykov	Faculty of Applied Languages
Ekonomická univerzita v Bratislave	University of Economics Bratislava
E-mail Address: maier.nemcina@gmail.com	

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1091-4546>